

ÁCS ANNA

Egy halhatatlan barátság emléke:
A DR. SCHMIDT FERENCNEK AJÁNDÉKOZOTT
ADY-PORTRÉ" FOTÓ A BALATONFÜREDI
HELYTÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNYBEN

Bármennyire is hihetetlennek tűnik egy évszázad távlatából, Ady Endréről nagyszámú portréfotó készült és maradt ránk. A költő korai halálát tekintve és a fényképezés múlt század eleji elterjedtségének csekély mértékét figyelembe véve mindenképpen jelentősnek értékelhető az Adyt megörökítő közel száz portréfotó – így fogalmazott az Ady-fényképek ikonográfiáját összeállító E. Dr. Csorba Csilla irodalmi muzeológus. Értelmezése szerint a felvételek viszonylagosan nagy száma arra enged következtetni, hogy fotói által a költő a barátaival, rajongóival való együttlét idején túl is igényt tartott, vágyott személye sajátos jelenlétére, megmutatására. Nemcsak a lelkéhez közel állókat, de kedves ismerőseit is gyakorta és szívesen ajándékozta meg saját fotóival, alkalmanként pedig dedikálta a felvételeket. Ha tehetette, figyelemmel kísérte fényképei sorsát: külföldi vagy hosszabb vidéki tartózkodásai közben barátai segítségével többször utánrendelt képeiből, hogy egyedi emlékként ajándékozhasson belőlük.

Az Ady-portréfotó ikonográfia-kutatás 1977-ig 380 fotót, 26 eredeti negatívot és tíz eredeti reпр-negatívot regisztrált 96 fő- és 9 variáns tételben. Ady mintegy „száz arca” különböző gyűjtemények kincse, de a magántulajdonban lévő fotók száma is magas. A felvételek némelyike többféle variánsban készült, olykor egyidőben, olykor különböző időben végzett másolásokkal, utalva az utánrendelésekre. A variánsok alapja az eredeti negatív vagy reпрnegatív, de az is előfordult, hogy a fotós az újabb megrendelésnél a teljes felvételnek csak egy-egy részletét emelte ki.

Ady feltehetően szívesen ült vagy állt a fényképezőmasinák elé, és elismerte a fényképészek teljesítményét. Kevés fotóssal dolgoztatott, a mesterek közül Székely Aladárt a barátai közé fogadta. A fotótörténészek megállapítása szerint az Ady-fotók között Székely Aladár munkái a legértékesebbek. Székely a 20. század elején tért haza külföldről, és mesterségbeli-művészi tökéletesedését már az első általa készített Ady-felvételek jelzik. Szinte párhuzamosan haladt ekkortól az országos hírnevet kiérdemelt költő és a pályakezdő, nagyreményű s a hozzá fűzött reményeket gyorsan valóra váltó fényképész művészi útja. Nem tudjuk, e barátsággá érő

kapcsolatban melyikük volt a kezdeményező, mindenestre Székely Adyról készített portréfotói mindkettőjük ismertségét, elismertségét elősegítették. Székely – tudomásunk szerint – 1908-tól fotózta Adyt, volt, hogy egyidőben öt fényképet is készített róla. Utolsó Ady portréfotója 1918 elejéről öröközött meg. Barátságukat jellemzi, hogy amikor Székely Írók és művészek címmel fotóalbumot tervezett, Adyt kérte fel a bevezető megírására. Ady még 1913-ban eleget is tett barátja felkérésének s az album, benne Ady fotójával, 1915 karácsonyára jelent meg. Ady értőn s beleérzőn így írt a fotózás mesteréről: „Székely Aladár egy derék fotográfus ember, kinek művészete abban áll, hogy nem művészkedik a fotográfiával. s képeinek az az egyéni, s ezzel megint művészi vonásuk, hogy nem tolja beléjük egyéniségét. Tudniillik: a fotográfia csak így lehet igaz, ami ebben a különös esetben művészt jelent.” Az album másik bevezetőjének írója, Ignatus is dicsérte Székely realista, ha úgy tetszik: naturalista fotográfiáját, „igen jó lencséjét” s azt, hogy nem alkalmaz erőltetett beállítást, sem retust.

Ady Székely Aladár által készített portréfotói valóban egyszerűsége törekvők mind beállításukban, mind eszközhasználatukban, tömörítetten komponáltak. Ilyen az a portré is, amit Ady pesti, majd füredi orvosbarátjának, dr. Schmidt Ferencnek ajándékozott. A fiatal orvos 1910-ben kezelte először a költőt a városmajori szanatóriumban. Kapcsolatuk hamarosan barátsággá alakult, így a költő Schmidt Ferencet 1912 nyarán Balatonfüredre is elkísérte, amikor kinevezték a füredi szanatórium igazgató főorvosává. (Erről lásd: Ács Anna: Ady Endre balatonfüredi útjai. Füredi História 2003. július, 12 – 16. p.) Vagy még a fővárosban vagy már Balatonfüreden kapta ajándékba Adytól azt a dedikált, de nem dátumozott fotót, amely egy 1917-ből származó másik Ady fotóval együtt az orvos rendelójének falát díszítette. A portrét felfedezhetjük a Schmidt-tel készített interjút („Ady Endre balatonfüredi tartózkodásairól beszél dr. Schmidt Ferenc, Ady egykori orvosa”) illusztráló rendelői fotón is a Film, Színház, Irodalom című lap 1944. februári számában. Marton László ugyancsak látta még 1956 nyarán, amikor riportot készített az orvossal. Schmidt

doktor aztán 1957-ben Amerikába emigrált gyermekei után, s magával vitte a neves és számára kedves Ady portréfotókat. Ezek sorsáról mit sem tudunk aztán közel fél évszázadig. Csorba Csilla ekként írt a korábban készült fotóról: „*időközben megsemmisült vagy lappangó példány*”.

2006 nyarán Balatonfüreden felavatták dr. Schmidt Ferenc emléktábláját. Annak az épületnek a bejáratánál, ahol élete javát töltötte el a szívbeteg gyógyításával. Így tért haza, mert amint fia, ifj. dr. Schmidt Ferenc visszaemlékezett, apja Amerikába való megérkezése után rögvést a visszautazásáról kezdett beszélni. Sajnos, alig pár hónap múlva elhunyt a számára idegen földön.

Az emléktábla-avató ünnepséget követően nem volt alkalmam beszélgetni az ifj. dr. Schmidt Ferencet képviselő, az ő üdvözlő sorait felolvasó rokonnal, dr. Migray Katalinnal. Viszont sikerült megkapnom az e-mail címét, így írtam neki az Ady fotók ügyében. Válasz ugyan nem érkezett, ám alig egy hónap múltán arról értesített a balatonfüredi Helytörténeti Gyűjtemény vezetője, Elek Miklós, hogy ifj. dr. Schmidt Ferenc egy Ady fotót küldött a Polgármesteri Hivatalnak, amit átadtak a város helytörténeti gyűjteménye számára. Kíváncsian vártam, melyik felvételt kapták meg ajándékkul.

Mint kiderült, a korai Ady portréfotót küldték meg Amerikából. Ez a fénykép 1908-ban készült, Székely Aladár állította ekkor fényképezőgépe elé a költőt. A fénykép több változatban és több példányban maradt fenn: tucatnyi pozitívet rendelhetett belőle Ady, hogy barátainak ajándékozhasssa. Ellenben csak két dedikált fotó maradt ránk a sorozatból. Az egyik ajánlás Móricznénak szól, ezt a felvételt Móricz Virág őrizte. A másik dedikálás dr. Schmidt Ferencé, amelynek szövege: „*Schmidt Francinak, kedves jó doktoromnak s szeretett barátomnak: Ady Endre*”. (A szöveget Csorba Csilla is pontatlanul idézte, másodlagos forrás után, mivel az eredeti fotót nem láthatta.) A fénykép teljes mérete: 297 x 368 mm, ezen belül a fotóé: 150x199 mm. A fotó alatt a

paspartoun Ady autográf írásán felül a fényképész, Székely Aladár aláírása olvasható.

A felvétel az Adyról készült korai Székely Aladár fotók közül való. 1908-ban öt különböző beállítású (mellkép, profil, ülő és álló) fényképet készített ekkor a költőről, mindet ugyanabban az öltözetében. A Schmidt Ferencnek ajándékozott fotó szemből felvett, igazán erőteljes, kifejező. Ady elgondolkodón kissé lefelé néz rajta, egyik kezét a nadrágzsebébe dugja, míg a másiknak csak a hüvelykujjával érinti a nadrágzsebet. Székely ezt a fotót sem retusálhatta, mert a mély árnyék jól kivehető a költő szeme alatt. Ady fénykép-beállítása itt sem mesterkélte, hanem egyszerűsége törekvő, valóban tömörítetten komponált. Némi gondterheltséget tükröz, ugyanakkor rendkívül szuggesztív erejű. A fiatal, meditáló költőt mutatja hitelesen, a maga természetességében. Bizonyára Ady kedvelt fotói közé tartozott, elégedett lehetett a fényképész ezen munkájával, ezért szívesen ajándékozta barátainak, tisztelőinek.

Dr. Schmidt Ferencet Ady nemcsak kezelőorvosának, hanem szeretett barátjának tartotta, erről egyértelműen tanúskodik a neki ajándékozott fotó dedikációja is. Az orvos-barát, amikor a rendelője falán függő Ady-fényképre nézett az 1944-es riport készítésekor, így szólt: „*Sokat fordult a világ, amióta Ady Endre meghalt. Sokat gondolok rá az utóbbi időben, versei ma aktuálisabbak, mint valaha ...*” S nem véletlenül vitte magával Ady portréfotóját Amerikába, mivel az legbecsesebb kincsei közé tartozott, magyarságára emlékeztette az idegen országban.

Köszönet illeti dr. Schmidt Ferenc fiát és rokonait, hogy az orvos birtokában levő egykori két Ady-fotó közül az egyik méltó helyre, a balatonfüredi Helytörténeti Gyűjteménybe kerülhetett! A gyűjtemény kedves, hangulatos épületébe látogatók immár az állandó kiállításon tekinthetik meg a páratlan Ady relikviát, amely egyúttal a város halhatatlan orvosának emlékét is idézi.

Schmidt Francinak, kedves jó doktoromnak s szeretett barátomnak: Ady Endre